

τονι δῶ, κ' ἔβραζε μέσα μου χοχλάχιζε ὁ θυμός.

Σάφνου προβάλλει κάποιος, πού ἄλλος σίγουρα θάτανε παρὰ ὁ ἀποστάτης, γιατί ἀποστάτης λέγανε δὲν πάει νὰ πῆ ἄνθρωπος καμωμένος σὰν δλους τοὺς ἀνθρώπους, θὰ πῆ θεριὸ ἀλάκαιο, θὰ πῆ ἄγριο ζωτικό. Κι ἀφτὸς πού ζύγωνε σιμά μου, εἴτανε ἄνθρωπος σωστός, ἄνθρωπος καλοκαμωμένος, μὲ γλύκα στὸ χαμόγελο, γλύκα παντοῦ στὸ πρόσωπο. Καὶ πρόβαλε κ' ἔφραζε πιά κοντά μου, κι ἄκουσα τὴ φωνίτσα του, πούτανε κι ἀφτὴ γλυκειὰ σὰν τὸ χαμόγελό του. Καὶ μίλας καὶ μὲς' τὴν ὁμιλία του, θαρρεῖς κ' ἔτρεχε μέλι, καὶ μὲ ρώταε τώρα ποιὸν γυρεύω καὶ ποιὸν καρτερῶ. Κι ὅταν τοῦ εἶπα, πῶνα...—'Εγὼ εἶμαι ὁ ἴδιος μου ἀποκρίθηκε, καὶ πῆς μου ὁ τι θέλεις. 'Αχ! Παναγιά, μαννίτσα μου, ἡ πλάση ν' ἀναποδογύριζε, ἡ νύχτα νὰ γενότανε μέρα κ' ἡ δροσερὴ αὐγούλα νύχτα κατραμωμένη, δὲ θὰ μὲ τάραζε ποτές ὅπως αὐτὸς ὁ λόγος. Εἴτανε δυνατὸ, αὐτόνα πούχα ἀντίκρου μου, αὐτὸς νᾶναι ἐκεῖνος; 'Εκείνονε τονὲ λέγανε στοιχειὸ, κι αὐτὸς εἴταν ὄλο γλύκα, ἐκείνονε τονὲ λέγανε ληστή, κι αὐτὸς εἴτανε περσεχόμενος ἡμεροσύνη. Μὰ ἀδιάφορο, στοιχειὸ, ληστής ἢ ἄγγελος, ἀποστάτης εἴτανε κ' ἔπρεπε νὰ τονὲ βρῶ. Καὶ θὰ τὸν ἔβριζα πικρὰ, ἀ μούρχουνταν ἡ λέξη. Μὰ οὔτε ἡ λέξη ἐρχότανε, οὔτε φωνὴ ἔβγαине ἀπ' τὸ σφιγμένο λάρυγγά μου. Θαρρεῖς πῶς βουδᾶθηκα καὶ κόπηκε ἡ καλιά μου κλειδοσωτομιασμένη... Πᾶνε, πετάζανε οἱ βρισίες, μαζὶ μὲ τὸ κουράγιο, μὰ κι οὔτε μῖσος πιά δὲ μού ἔμεινε στὰ στήθια μου γι' αὐτόνα. Κιόλας μου φάνηκε, θαρρεῖς, πῶς θάτανε κρίμα κι ἀδικο νὰ πείραζα τέτοιο πλάσμα ἡμερο. Κανείς ποτές ἀρνὶ δὲν πείραζε, κι αὐτὸς εἴτανε μονάχο ἀρνάκι· ἀρνὶ καλὸ καὶ ἡπιο, μὰ μὲ κάποιο μεγαλεῖο, πού ὅταν τᾶβλεπε κανείς, λιοντάρι τὸ θαρρούσε, ἀ γιὰ νύχια λιονταριῶν δὲν εἶχε κατιφεδέμιο χέρι. Καὶ ρώταε καὶ μίλας καὶ μὲς' τὴν ὁμιλία του, ἔτρεχε πάντα μέλι, πού σ' ἔπιανε ἀπ' τὴν καρδιά, πού σου ἐρχότανε λιγούρα. Καὶ λίγο-λίγο κάθησα— μὰ γιατί νὰ μὴ φύγω; Ποιὰ δύναμη καὶ ποιὸς Θεὸς μὲ κράταε καρφωμένη; Καὶ κάθησα, καὶ ἄκουα καὶ ἄκουα, προσεχτικὰ πῶς ἄκουα στὴν ἐκκλησία τὸ διάκο μὲ τὸ βαγγέλιο. Καὶ τώρα μίλας πῶς δυνατὰ καὶ μὲ χειρονομίες, καὶ μὲ φωνὴ μεγάλη καὶ θάλεγε πῶς σὲ κάθε λάλια μεγάλωνε κι ὁ ἴδιος. Κ' ἔλεγε καὶ μίλας καὶ μιλώντας μεγάλωνε καὶ θαρρούσε πῶς ἀνέβαινε σὰν ἅγιος στὰ ψηλά. Μὰ καὶ σὰν ἅγιος ἔστραφε καὶ

ἀχτινοβολοῦσε, σὰν τᾶστρο πούναε στὸν οὐρανὸ, σὰ βασιλιάς, σὰν ἥλιος. Κ' ἔλεγε καὶ τὸν ἄκουα, κ' ἔπινα ἀπὸ τὰ λόγια του τὴ δροσιὰ καὶ δροσιζα μὲ τὴν ἀλήθεια τους τὴν ἀναψὴ τῆς καρδιάς μου. Κι τὴν καταλάβαινα πῶς τέτοια χέρια, τοῦ τᾶδωσε ὁ Θεός, ὄχι γιὰ νὰ χαλάσουνε, μὰ γιὰ νὰ ξαναφτιάσουνε, πῶς δὲν γκρεμοῦσανε κτίρια, πατρίδα κ' ἔθνικότητα, μὰ πῶς τις ξαναχτιζάνε μὲ σιδερένιους στήλους... κ' ἔλεγε καὶ μίλας κ' ἔβγαίναν ἀπ' τὰ χεῖλια του θεόπνευτα τὰ λόγια, μὲ θεϊκὴ ἀγάπη. Σὰν ἥλιος εἴτανε λαμπερός καὶ σὰν Θεὸς μού μίλας. Γιατί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀλήθεια μονάχη, κ' αὐτὸς ἀλήθεια ἔλεγε, καθάριζ' τὴν ἀλήθεια. Κ' ἔλαμπε κι ἄστραφτε κι ἀχτινοβολοῦσε, καὶ ὅσο ἄστραφτε αὐτὸς, τόσο ἐγὼ χανόμανε, γενόμανε μικρὸς μικρὸς σὰν μύρμηγγας στὴν πλάση. Καὶ μού ἦρθε τώρα νὰ πῆσω μπρούμπητα καὶ νὰ τὸν προσκυνήσω, γιατί ἡ λάμψη μεγάλωνε σου μ' ἔπιανε τὰ μάτια.

Δὲν ἔβλεπα πιά τίποτε, μόνο ἓνα χρυσαφένιο γύρο, στεφάνι θάλεγε χρυσό, στεφάνι σὰν ἁγίων. 'Εκείνο τὸν τριγύριζε ἀπ' τὴν κορφή στὰ πόδια. 'Αχ! μὰ καὶ πῶς τοῦπρεπε, εἴτανε πανώριος μέσα σ' αὐτὸ, καὶ μὲς' ἀπὸ τὸ φωτόλουσμα, ἄκουα τὴ φωνὴ του, φωνὴ πού ἔτρεχε κι ἀφτὴ σὰ μαργαριταρένια βρύση, κ' ἔλεγε, κ' ἔλεγε ἡ φωνὴ κι ἄκουα νὰ λέη, ὡς πού ἡ καρδιά μου τσίριζε καὶ μίλησε ἡ ψυχὴ μου καὶ μού εἶπε πῶς στὸν κόσμον αὐτὸ, ὑπάρχει εὐτυχία, πῶς καλοσύνη ἔπρεπε κι ὄχι μῖσος κ' ἔχτρα, πῶς βασίλισσα τῶν βασιλιῶν εἴτανε ἡ ἀλήθεια, κι ἄλλοι σ' ἐκείνον πού θέλοντας τὴν ἔκρυβε σὰ σκιάβα. Πλυμύρα ἀπέραντη χαρὰς ξεχείλισε στὰ στήθια μου, κι ἀνοίγανε γιὰ μένα μὲ μῖας, ἀλάκαιοι οὐρανοὶ ἀλήθειας καὶ μπιστοσύνης. Αὐτόνα πιά θὲ νὰ πιστεῦα, αὐτὸς εἴταν ἡ ἀλήθεια, αὐτὸς εἴταν ἡ ἐλπίδα, αὐτὸς καὶ ἡ ζωὴ,—γιατί ζωὴ μού ἔδωσε:—Ζούσα σὲ ἄβυσσο ψευτιάς καὶ μού ἀνοίξε τὰ μάτια. Εὐγνωμοσύνη τοῦ ὠρίστηκε γιὰ πάντα ἴσια μὲ τὸν τάφο. Αὐτὸς θὲ νᾶναι ἡ πίστη μου, ὁ σκοπὸς μου αὐτός. 'Αποστάτη τονὲ φωναζάνε κ' αἰρεσιάρχη. 'Αποστάτης αἰρεσιάρχης δὲν εἴτανε, μὰ τρανὸς καὶ βροντερὸς ἀπόστολος, ἰπόστολος καλός.

B. Γ.

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

15

Τὰ πόχυντά σου ἀντίλαλοι γενήκαν

'Αγάπης, πού δὲν ἔχει βασιλέψει.

'Ἰσα τὸ δρόμο τῆς ψυχῆς μου βρῆκαν,

Ψυχῆς, πού ἀρνιέται τὸ δ,τι θὰ πιατέψη.

Κάποια ὄνειρα παλιὰ μου ξαφνιστήκαν

Κι ἀπὸ τις δακρυοπηγὲς πούχαν στερέψει,

'Ανάβρυσαν κρονοὶ καὶ δροσοιτήκαν

Λευκοὶ κρῖνοι—οἱ πόθοι μου—πούχεις μου κλέψαι.

'Αγκάλιασε ἡ ψυχὴ τὸ καρδιοχτύπι,

Πού μὲς στὰ βάρη τῆς ὀλη ἔχει φέρει

Τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς τὴ λύπη.

Καὶ μὲ κρυφὴ χαρὰ λούζεται τώρα

Σὲ δάκρυ—δίχως τὸ γιατί νὰ ξέρη—

Πού χύθηκε σὲ κάποια θλίψης ὥρα.

16

Νύχτα! στοῦ μυστηρίου σου τὰ βάρη

Τὸν κουρασμένο κρύψε με. Γαλήνη

Φέρε μονάχη ἐσὸ στὰ τόσα πάθη.

Κι ὁ ὕπνος μαῦρος τύραννος ἐγένη.

Τοῦ νοῦ γιὰ πάντα ἡ γαλήνη ἐχάθη

Μέσα στὸ αἷμα, πού ἡ καρδιά μου χύνει.

Καὶ τῆς ψυχῆς ἡ δύναμη μαράθη

Σκιάβα μέσα σὶων πόνων τὸ καμῖνι.

Στὸ σκοτεινὸ σου κόσμον ἓνα διαβάτη

'Αποσταμένο κρύψε νὰ ξεχάση,

Πῶς κάποτε εἴτανε στὸν κόσμον κᾶνι.

Κι ὅταν τὰ ξωτικά σου μανισμένο

Χορὸ μὲς στὴ νεκρὴ θὰ σαίνουν πλάση,

Σὰ φάντασμα κ' ἐγὼ νὰ ξεπροβαίνω.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΕΤΑΣ

18. Κι' ὅταν τῶν Ἀθηναίων τοὺς μονάρχους, καθὼς καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα— πού μοναρχέφτηκε πολὺν καιρὸ καὶ πρὶν— τοὺς πῶ πολλοὺς καὶ τελεφεταίους, ἐξὸν τῆς Σικελίας, τοὺς ἔρρηξαν οἱ Λάκωνες (γιατὶ ἡ Λακωνία ὕστερα ἀπὸ τὸ θεμέλιωμα τῶν τώρα κατοίκων τῆς τῶν Δωριέων, ἂν καὶ σπαράχτηκε περισσότερον καιρὸ παρὰ κάθε ἄλλους πού ζέρομε, ὅμως ἀπὸ πολὺ παλιὰ καὶ καλοκυβερνήθηκε καὶ πάντα εἴταν ἀμονάρχεφτη—γιατὶ πᾶν τετρακόσα τόσα χρόνια καὶ λίγο παραπάνου ὄν στὸ τέλος τούτου τοῦ πολέμου ἀπ' ὅταν κρατοῦν οἱ Λάκωνες τὸ ἴδιο πολίτευμα, κι' ἔτσι ἔχοντας δύναμη κανόνιζαν τὰ πολιτικὰ καὶ στίς ἄλλες πολιτεῖες)· ἀφοῦ λοιπὸν ἔρρηξαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τοὺς μονάρχους, δὲν πέρασαν πολλὰ χρόνια κι' ἐγένε στὸ Μαραθῶνα ἡ μάχη τῶν Μήδων μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ δέκα χρόνια κατόπι ἦρθε ξανά ὁ ξένος μὲ τὸ μεγάλο στρατὸ στὴν Ἑλλάδα μὲ σκοποὺς σκλαβιάς. Καὶ σὰν τοὺς ἔζωσε μεγάλος κίντυνος, τότες οἱ Λάκωνες ὡς ἔχοντας τὴν πρώτη δύναμη ἐγέναν ἀρχηγοὶ τῶν Ἑλλήνων πού πολέμησαν ἀντάμα· κι' οἱ Ἀθηναῖοι πάλι, καθὼς πλάκωναν οἱ Μῆδοι, συλλογίστηκαν νὰ παραιτήσουν τὴν πολιτεία τους καὶ νὰ κουβαληθοῦνε στὰ καράβια, κι' ἔτσι καταντήσανε ναφτικοί. Κι' ἀφοῦ συν-

τροφικὰ χτύπησαν πίσω τὸν ξένο, κατόπι σὲ λίγο χώρισαν καὶ πήγανε μὲ τοὺς Ἀθηναίους ἢ τοὺς Λάκωνες οἱ Ἕλληνες πού ἀποστάτησαν ἀπὸ τὸν Πέρση βασιλεῖ, καθὼς κι' ἐκεῖνοι πού πολέμησαν ἀντάμα. Γιατὶ ἐκεῖνα τὰ κράτη ἀποδείχτηκαν πρῶτα πρῶτα στὴ δύναμη, βαστώντας τὸνα στὴν ξηρὰ καὶ τ' ἄλλο μὲ τὰ καράβια. Κι' ὡς λίγον καιρὸ δεχάλασε ὁ συνασπισμός. 'Επειτα μάλωσαν οἱ Λάκωνες κι' οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολεμήθηκαν ἔχοντας τοὺς συμμάχους τους· κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες, ὅποιοι τυχὸν τοὺς μάλωσαν, κατάφεβαν ἀπὸ τότες σ' ἀφτούς. 'Ετσι ἀπὸ τὰ Μηδικὰ ὡς ἐτοῦτον τὸν πόλεμον ὄλοένα, πότε φιλιώνοντας, πότε πολεμώντας ἢ μεταξὺ τους ἢ μὲ τοὺς συμμάχους τους ὅταν ἐπαναστατοῦσαν, τὰ ὀργάνισαν καλὰ τὰ πολεμικὰ τους καὶ κέρδισαν ἀρκετὴ πείρα σπουδάζοντάς τα μέσα στὸν κίντυνο.

19. Καὶ τῶν συμμάχων τους οἱ Λάκωνες εἴταν ἀρχηγοὶ τους δίχως νὰν τοὺς φορολογοῦν, φροντίζοντάς τους ὅμως νὰ ὀλιγαρχοῦνται μὲ πολιτικὰ καλόθελα στους ἴδιους μοναχὰ· μὰ οἱ Ἀθηναῖοι πῆραν ἀπὸ τις πολιτεῖες καράβια, ἐξὸν ἀπὸ τοὺς Χιῶτες καὶ τοὺς Λεσβιανούς, καθὼς κι' ὀλωνῶν ἀνεξάρητα τοὺς ὄρισαν νὰ καταβάλλουνε χρήματα. Καὶ τοὺς ἐγένε χωριστὰ ὁ ὀργανισμός τους ἀφτοῦ τοῦ πολέ-

μου (15) μεγαλύτερος παρ' ὅσο ποτές ἀνθισαν τὰ καλύτερά τους πρὶ σπάσει ὁ συνασπισμός (16).

20. Τέτια λοιπὸν ἐγὼ τὰ βρῆκα τὰ παλιὰ, δὲ σκολα νὰν τοὺς πιστέψει στὴν ἀράδα κάθε τους σημάδι (17). Γιατὶ οἱ ἄθρῶποι ὅσα ἄκουν τοῦ πρὶν καιροῦ, κι' ἂν ἀκόμα τοὺς εἶναι τοῦ τόπου τους, τὸ ἴδιο τὰ δίνουν καὶ παίρνουν ἐξέταστα. Τῶν Ἀθηναίων λόγου χάρη ὁ λαὸς φαντάζεται τὸν Ἴππαρχο πῶς ὄντας μονάρχης σκοτώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀρμόδιο καὶ τὸν Ἀριστογείτονα, καὶ δὲν ξέρουν πῶς ὁ Ἴππιος βασιλεὺς ὡς ὁ πρωτότοκος γιὸς τοῦ Πεισίστρατου, ἔχοντας ἀδερφοὺς τὸν Ἴππαρχο καὶ τὸ Θεσσαλό, καὶ πῶς ἐκείνη τὴ μέρα ὁ Ἀρμόδιος κι' ὁ Ἀριστογείτονας, μπαίνοντας ἄξαφνα σ' ἐγνῖα πῶς κάτι μαρτυρήθηκε ἀπὸ τοὺς συνομῶτες τους τοῦ Ἴππια, ἀφτόν τὸν ἔφισαν σὰν πληροφορημένο πρὶν, θέλοντας ὅμως πρὶν πιαστοῦνε νὰ δεῖξουν κι' ἀφτοὶ κάτι καὶ ν' ἀντικρῶσουν τὸν κίντυνο, σκότωσαν τὸν Ἴππαρχο ἀπαντώντας τον κοντὰ στὸ Λεωκόρειο πού λέν, ἐνῶ κανόνιζε

(15) Ἐς τόνδε τὸν πόλεμον ἢ—παρασκευῆ—ἢ ἐς τόνδε τὸν πόλεμον παρασκευῆ.

(16) συμμαχίας—ὀμειχμίας. Πρβ. 18.

(17) χαλεπὰ ὄντα παντὶ ἐξῆς τεκμηρίῳ πίστευσαι—ἔν κεντὶ τεκμηρίῳ πιστεῦσαι χαλεπὸν ἦν.